

Beelden van de bevrijding van Bussum, 60 jaar geleden

door Lars Wieringa

Inleiding

Over de bevrijding van Bussum in mei 1945 is al eerder en uitvoeriger geschreven. Dit artikel richt zich zoveel mogelijk chronologisch op herinneringen aan de periode rond de bevrijding. Bijzonder woord van dank aan de heer C. Verhaar en mevrouw G. Verhaar-Klomp voor inzage in een aantal documenten die met name een uniek beeld geven van de rol van de Binnenlandse Strijdkrachten in 1944/1945 en haar plaatselijk commandant de heer C. Verhaar. Daarnaast is dankbaar gebruikt gemaakt van enkele documenten uit het archief van de gemeente Bussum.

De maanden voorafgaand aan de bevrijding

De Binnenlandse Strijdkrachten (B.S.)

In de krant *Stad en Lande* wordt op 3 mei 1947 de bevrijding herdacht welke twee jaar daarvoor had plaatsgevonden. Het artikel 'Hoe de B.S. in Bussum werd gevormd. Herinneringen van de plaatselijke commandant uit de wordingsgeschiedenis in de ondergrondse periode' gaat in op de herinneringen van C. Verhaar, die toen plaatselijk commandant was. Een aantal citaten die een beeld geven van de vorming van de B.S.:

(...) onder de toenemende druk van de bezetter hebben wij het verzet snel geleerd en met vallen en opstaan is het gegroeid. De daadkrachtigen verzamelden zich allengs in de Knokploegen (de K.P.), daarnaast ontstond de Raad van Verzet (R.v.V.) (...)

Dan was er de O.D., de Ordedienst, die het wijdst vertakt was en over een hechte samenhang beschikte. Uit deze O.D. zijn (...) voor het merendeel de plaatselijke leiders van de sedert dien

geformeerde N.B.S., de Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten, met Prins Bernhard als algemeen bevelhebber, ontsproten. (...)

De heer Verhaar was compagniecommandant in Noord, waar langzamerhand twee compagnieën werden gevormd. (...) *Bij de reorganisatie in oktober en de vorming van de BS was de oorspronkelijke opzet het encadreren van twee compagnieën uitsluitend voor bewakingdienst; spoedig kwam echter de verdeling tot stand in een Strijdend- en een Bewakingsgedeelte. (...)*

De bestuurlijke en ambtelijke situatie in Bussum

De bestuurlijke situatie in Bussum in die tijd is beschreven door Leo Platvoet in het artikel 'De gemeenteraad van Bussum in oorlogstijd' (april 1985).

(...) Op 16 juni 1941 zou voorlopig de laatste raadsvergadering plaatsvinden. Met ingang van 1 september 1941 werden alle gemeenteraden ontbonden. (...)

In een officieuze vergadering nam het college afscheid van de gemeenteraad. Het bestuur werd in handen gelegd van Burgemeester en Wethouders. Als protest tegen dit besluit traden de wethouders Bouma (SDAP) en Caron (Liberale Staatspartij) onmiddellijk af. Op 1 december zou ook Fernhout aftreden. Hij werd opgevolgd door De Lange, die nog steeds wethouder was en lid van het Nationaal Front. De Lange was waarnemend burgemeester tot juli 1942. Hij werd opgevolgd door NSB-burgemeester Nieuwenhuijs die tot het eind van de oorlog in functie zou blijven. Op 10 september 1943 besloot Nieuwenhuijs A. Aalderink, R. van der Mei en P. de Lange tot wethouder te benoemen. (...)

Het ambtelijk apparaat in Bussum bleef in de oorlogsjaren zo normaal mogelijk door-functioneren, zo vertelde ons mevrouw Verhaar-Klomp, dochter van toenmalig gemeentesecretaris Willem Gerard Klomp. In het najaar van 1944 vond echter een razzia plaats onder de gemeentebestuurders. Deze razzia was een vervolg op de eerdere spoorwegstaking. De meeste ambtenaren waren voor de razzia gealarmeerd en waren niet thuis. Na enige tijd werd de situatie weer veilig geacht en ging men weer aan het werk in het gemeentehuis. Het incident bleef zonder gevolgen. Van de razzia liet N.S.B. burgemeester Nieuwenhuijs op 30 september 1944 een verslag opstellen:

VAN LEEUWEN METAAL

Bezoek onze website: www.vanleeuwenmetaal.nl of bel +31 (0)35 693 35 68

Veelzijdig in metaal

Van Leeuwen Metaal is een veelzijdig bedrijf in de metaalbranche. Naast de Smederij, heeft ons bedrijf expertise in Technische Beveiliging, Metaalbewerking, Metalen meubels en Hekwerken. Hierdoor is Van Leeuwen Metaal in staat de meest uiteenlopende projecten aan te nemen, waarbij de diverse disciplines elkaar aanvullen. Een kwalitatief hoogwaardig eindproduct is hierdoor gewaarborgd.

De Nieuwe Vaart 46, Industrierrein 'De Nieuwe Vaart', 1401 GS Bussum

VAN LEEUWEN
SMEDERIJ

VAN LEEUWEN
BEVEILIGING

IRON DESIGN
METALEN MEUBELN

VAN LEEUWEN
METAALBEWERKING

VAN LEEUWEN
HEKWERKEN

Hier afgebeeld bladzijde 1 van in totaal 3:

Familiennaam Afname	Geburtsort und -datum	Wohnort und Adresse	Beruf
Mr. KLAMP Willem Gerard	30.12.'90 Wijmbritseradeel	Bussum Burg.'s-Jacoblaan 25	Gen. Sekretär
War nicht zu Hause, untergetaucht.			
<u>Abteilung Bussum Heldeamt</u>			
KLAARENBERG, Jacobus Johannes	8.7.89 Bussum	Bussum Singel 3a	Abteilungschef
War nicht zu Hause, untergetaucht.			
van WICHEN Leo Willem Aillard	1.2.99 Alkemade	Bussum Willem Kalfstraan 2	Beamter
Untergetaucht.			
X JORNA Cornelia Theodora Paulina	2.5.17 Amsterdam	Bussum In.v. Sachtelen v.d. Baere 19	Angestellte
Ist schon längerer Zeit krank und hat mit dieser Sache nichts zu tun.			
HIDDING Gerrit Herman	28.11.86 Deventer	Bussum Gr. Florislaan 8	Beamter
War nicht zu Hause, untergetaucht.			
van DOESBURGH Jacobus	12.11.93 den Helder	Bussum Stationsweg 24	Beamter
War nicht zu Hause, untergetaucht.			
DEKKER Johannes	24.8.98 Bussum	Bussum Rathardlaan 16	Beamter
War nicht zu Hause, untergetaucht.			
BRONS, Pieter Hermanus Michiel Brouwerhaven	10.1.98	Bussum Adresse unbekannt	Angestellter
DOEDENS Klaas	16.6.98 Meeden	Bussum Oosterpad 31	Angestellter
War nicht zu Hause, untergetaucht.			
MAJOUR Jacobus Petrus M	18.2.21 Bussum	Bussum Oud Bussumerweg 13	Angestellter
War nicht zu Hause, untergetaucht.			
v.d. MEER Antonius Marinus	27.2.04 Bussum	Bussum Badhuislaan 47	Beamter
Hatte Urlaub am 29.9.44, war bei Kontrolle aber nicht zu Hause.			
Jhr.v. SPANGLER Hieronymus Sebald	21.11.19 Baflo	Bussum Adresse unbekannt	Angestellter.
<u>Abteilung Generalsachen</u>			
KRANEN Bernard	19.5.98 Schiedam	Bussum Voornseulenweg 17	Beamter
War nicht zu Hause, untergetaucht.			
v.d. DOSS Klaas	24.12.95 Loenen a.d. Vecht	Bussum In. Feithlaan 4	Beamter
War nicht zu Hause, untergetaucht.			
MOLENAAR Afra Wilhelmina Maria	23.2.23 Bussum	Bussum Torenlaan 14	Angestellte
War nicht zu Hause, untergetaucht.			
<u>Abteilung Innerachen</u>			
VOGEL Arie Pieter	27.4.96 Delft	Bussum Jac. Catalaan 18	Beamter

Burgemeester Nieuwenhuijs meldt de ambtenarenstaking in zijn aanvulling op het maandrapport over de maand september 1944:

Aanvulling op het maandrapport, in verband met het rond-schrijven van den Commissaris der Provincie, d.d. 28 Januari 1944, Kabinet Nr. 14/286.

a) Functionneering van de gemeente-secretarie en andere diensten en plichts vervullingen van de ambtenaren:

Zooals reeds in het rapport d.d. 30 September 1944 van mijn Wethouder voor Sociale Zaken, Kameraad Ad Delfos uitvoerig is vermeld, is op Vrijdag, 29.9.1944 een staking onder het secretariepersoneel uitgebroken, met uitzondering van het personeel van den Dienst voor Sociale Zaken, Burgerlijke Stand en de Gemeentebode's. Alle bijzonderheden betreffende deze staking zijn in genoemd rapport vermeld, of zullen U alsnog in een afzonderlijk schrijven worden toegezonden.

b) Samenwerking met de Wethouders:

Deze is alleszins goed te noemen.

c) Verhouding tot de Kerkgenootschappen:

In de verhouding tot de diverse Kerkgenootschappen is in de maand September in geen enkel opzicht verandering gekomen.

d) Stemming onder de bevolking:

Nadat in het begin van de maand September ook in Bussum een ware vreugde-stemming viel waar te nemen, is thans te constateeren, dat de bevolking zich bewust wordt van alle consequenties, die aan een eventuele bezetting door de Geallieerde legers van Nederland verbonden zullen zijn. Over het algemeen is de houding van het publiek tegenover de Nationaal-Socialistische ambtenaren correct te noemen.

e) Materieele toestand der bevolking:

De materieele toestand der bevolking wordt van week tot week slechter en zal wellicht in de toekomst onhoudbaar worden. Zoo-wel de aardappelen- als de groentenvoorziening is onvoldoende, terwijl ook in den komende winter de brandstofvoorziening uiterst critiek zal worden. De bevolking neemt hiertegen reeds bij voorbaat zijn maatregelen en knipt in het wilde weg boomen in de bosschen, die Bussum omgeven, teneinde van den winter bij gebrek aan kolen hout te kunnen stoken. Mede door gebrek aan politiepersoneel en het vertrek van de Landwacht is hierop van gemeentewege niet voldoende toezicht te houden. Er worden inmiddels maatregelen getroffen, om eenigszins in het nijpende tekort te voorzien.

f.:

-3-

f. Volksgezondheid:

De volksgezondheid der gemeente Bussum is gunstig te noemen.

g. Het contact met den Landstand:

Het contact met den Landstand is allesszins goed te noemen.

Bussum, 4 October 1944.

De Burgemeester van Bussum,

(G. Nieuwenhuijs).

Vrijdag 4 mei 1945

In de Stad en Lande wordt op 3 mei 1947 de bevrijding herdacht die twee jaar daarvoor had plaatsgevonden. Het artikel 'Tweemaal thuiskomst. Herinnering aan 1940 en 1945' gaat ondermeer over herinneringen aan 1940 en 4, 6 en 7 mei 1945:

Mei 1940; overrompeling, vernedering, machteloosheid. Diep in 't hart echter een glimpje voldoening, dat de vijand één lid van het gezin nochtans tegenover zich vindt op zee; één is niet geknecht als wij. Een Rode-Kruis-formulier brengt groeten en een

opbeurend woord uit Amerika, na maanden. Nog teren wij daarop, als er een kreet door huis gaat: Daar is Dick! (...) *Het knaagt in ons, dat ook deze jonge man in de greep van de mof zit.* (...)

(...) *Vrijdagavond 4 mei 1945.*

Rumoer golft over Bussum en dringt tot in alle huizen door. Alles loopt naar buiten. Wat is er aan de hand? Het gerucht van capitulatie en vrede neemt vaster vormen aan. Daar wordt ergens al een vlag uitgestoken, die sedert Dolle Dinsdag heeft liggen wachten op de grote dag en de voedselbrengende

liberators heeft begroet.

Waarschuwend protesten van burendoen de ontijdig uitgestoken vlag weer snel binnenhalen. 't Is nog niet zover. De mensen komen in drommen naar het dorp. Opgewonden vreugdebetoon alom. Een hollende stroom terug sleept ze mee uit het centrum. De SS zou op de menigte geschoten hebben. (...)

Zaterdag 5 mei 1945

Citaat uit Stad en Lande 'Tweemaal thuiskomst. Herinnering aan 1940 en 1945' over herinneringen aan 5 mei, eveneens uit Stad en Lande:

(...) Maar de Zaterdagmorgen bracht toch de bevestiging van de gedeeltelijke capitulatie. De in de tuin verbor-gen stengun wordt opgegraven en gemonteerd. Niemand schroomt meer de vlag te laten wapperen; alles tooit zich met Oranje. 't Is volop feest.

Wie zich echter met strikken op de fiets buiten het dorp begeeft, om te trachten een beetje melk bij de boeren los te krijgen, wordt met schrikachtige ogen nagekeken, en hoort zich al spoedig toeroepen, dat in Huizen, Laren en overal de mof nog oppermachtig is. Elke vaderlandse demonstratie wordt afgestraft. Van elders komt men naar Bussum om te ondervinden, wat vrijheid betekent. (...)

Een citaat uit het artikel 'Hoe de B.S. in Bussum werd gevormd. Herinneringen van de plaatselijke commandant uit de wordingsgeschiedenis in de ondergrondse periode':

(...) Eindelijk, vrijdagavond 9 uur, kwam het verlossende woord door de

radio: de gedeeltelijke capitulatie. Diezelfde avond werd besloten Zaterdagmorgen om 4 uur het raadhuis te bezetten, mits de gewestelijke Commandant toestemming gaf tot optreden in het openbaar. Alles was op het bestemde uur present maar men moest onverrichter zake naar huis. De bezetting ging niet door. Diezelfde morgen verscheen, zeer onvoorzichtig, een bulletin van De Bussumse Courant, waarin gemeld werd, dat wethouder Caron zou optreden als voorlopig burgemeester, de heer Bouma als voorlopig wethouder. Men is toen naar het bureau gestapt en heeft gesommeerd de loketten te sluiten, omdat voor het verschijnen van kranten toestemming nodig was van het Militair gezag.

Het enige door de B.S. die dag in Bussum verricht, was het bezetten van het postkantoor, omdat de leiding daar vernieling vreesde. Drie Duitse soldaten werden ontwapend en vastgezet. Op verschillende adressen in het dorp zaten overigens reeds dagen lang Duitsers gevangen die de wapens hadden neergelegd, waarmede nu B.S.-ers waren toegerust. (...)

Op 5 mei 1945 om 9.00 uur aanvaardt waarnemend burgemeester Caron zijn taak als burgemeester. Dat blijkt uit een brief van de heer Caron, gericht aan de waarnemend Commissaris der koningin voor de provincie Noord-Holland, J.E. de Vos van Steenwijk, gedateerd 16 mei 1945:

(...) uw aan mij particulier gericht brief, inhoudende opdracht om mijn werkzaamheden als burgemeester te

aanvaarden, heb ik ontvangen. Bij brief van 8 mei 1945, nr 24802, heb ik u bericht, dat ik op 5 mei 1945 te 9 uur in de gemeente Bussum mijn taak als burgemeester heb aanvaard. (...)

Zondag 6 mei 1945

Een citaat uit het artikel 'Hoe de B.S. in Bussum werd gevormd. Herinneringen van de plaatselijke commandant uit de wordingsgeschiedenis in de ondergrondse periode':

(...) De nieuwe dag, de Zondag, bracht meer actie. Om 12 uur 's morgens kwamen alle officieren van de B.S. op het raadhuis bijeen om aanwezig te zijn bij de plechtige onthulling van het portret der Koningin in de

raadzaal. Bode Van Harskamp had het tijdens de jaren van het N.S.B.-bewind verborgen gehouden.

's Middags werd eindelijk de B.S. gemobiliseerd, zowel het strijdend gedeelte, als de Bewakingstroepen, totaal ongeveer 900 man. Deze troepenmacht werd voor het gemeentehuis opgesteld temidden van een duizendkoppige menigte om het voorlezen van de proclamatie van Prins Bernhard aan te horen. Het werd een demonstratie welke niemand ooit zal vergeten.

Diezelfde avond werden de eerste arrestaties verricht, die van de N.S.B. burgemeester Nieuwenhuijs en van de politiechef Kuipers, de opvolger van de beruchte Woerts. (...)

Plechtige onthulling van het portret van Koningin Wilhelmina op 6 mei 1945.

In het midden burgemeester Caron, rechts plaatselijke commandant van de B.S. de heer Verhaar.

Ceremonie voor het raadhuis op 6 mei 1945

Ceremonie op de Bilderdijcklaan op 6 mei 1945:

Arrestatie van N.S.B. burgemeester Nieuwenhuijs op 6 mei 1945:

Maandag 7 mei 1945

Citaat uit Stad en Lande 'Tweemaal thuiskomst. Herinnering aan 1940 en 1945' over herinneringen aan 7 mei:

(...) *Maandag 7 mei: algemene capitulatie; de B.S. komt op straat; de N.S.B.'ers-vangst begint als een de spanning afreagerende actie.*

Maar de honderden voelen zich beklemd. Bij al deze blijdschap der bevrijding pijnigt de onzekerheid over het lot van nabestaanden, van echtgenoten, zoons en broeders in de macht van de vijand of tegen hem te weer gesteld, van wie lange tijd geen bericht is doorgedrongen. (...)

Maandagmorgen 7 mei. Het 21e Canadese Leger rukt op. De Ice Polar-beer-division uit de omgeving van Barneveld kan Amersfoort niet zonder vechten passeren; daarom wordt via Veenendaal, Amerongen, Leersum, Doorn, Driebergen, Utrecht gereden. Vijf luxe wagens van de Intelligence Service gaan door naar Hilversum. Een daarvan vervolgt zijn tocht tot Bussum. De eerste wagen met een witte ster in ons dorp.

Deze stopt met een staart van opgewonden mensen voor ons huis. De eerste, die eruit springt, is onze zoon, gebruid, gezond en wel, stralend van levenslust. Welk een tegenstelling met de thuiskomst in 1940! (...)

Een citaat uit het artikel 'Hoe de B.S. in Bussum werd gevormd. Herinneringen van de plaatselijke commandant uit de wordingsgeschiedenis in de ondergrondse periode':
(...) *Maandag daarop begon het*

arresteren van N.S.B.-ers op grotere schaal. De eerste dag werden er 75 weggeleid naar de voorlopige bewaarplaats, de Brandsmaschool. In de loop der volgende dagen klonk het aantal op tot ruim 300. (...)

Dinsdag 8 mei 1945

Sommige straatnaamborden werden weer veranderd.

Een citaat uit het voorlichtingsblad van de gemeente Bussum, 1 mei 1981: (...) *In 1942 waren op last van de commissaris van Noord-Holland de namen van levende leden van het koninklijk huis veranderd. (...)*

Nog geen jaar later duiken er berichten op, dat naar Joden genoemde straatnamen ook veranderd moeten worden. Ambtenaren proberen in Bussum de boot af te houden maar burgemeester Nieuwenhuijs zet door (...)

Onmiddellijk na de bevrijding, op 8 mei 1945, worden de bordjes weer "verhangen". Waarnemend burgemeester Caron geeft de directeur van Gemeentewerken opdracht de naam-bordjes direct in oude staat terug te brengen. Het Wilhelminaplantsoen keert terug, evenals het prinses Beatrixplantsoen, de Prins Bernhardlaan, de Isaäc da Costalaan en de Jozef Israëlslaan.

Een citaat uit het artikel 'Hoe de B.S. in Bussum werd gevormd. Herinneringen van de plaatselijke commandant uit de wordingsgeschiedenis in de ondergrondse periode':
(...) *Dinsdag arriveerden de eerste*

Canadezen; voorlopig kwamen alleen nog de kwartiermakers voor het raadhuis aan. Een motorrijder voorop kreeg een oorverdovende ovatie.

Als een bijzonder genoegens doend voorval herinnert zich de heer Verhaar het moment van samenkomst van de ontboden Duitse bevelvoerende officier en de Engelse commandant van de voortroep. De rollen waren omgekeerd, de Duitser had te gehoorzamen. Kort en krachtig stelde de majoor zijn voorwaarden, welke graaf Von Oberndorff vlot vertaalde:

1e. Van de dag van morgen af geen Duitser meer op straat.

2e. Concentratie van de gehele Duitse plaatselijke bezetting in één schoolgebouw (hiervoor werd de Emmaschool aangewezen). (...)

3e. Onmiddellijk gereedmaken voor vertrek.

Met een olijk gezicht keek de Engelse majoor naar de uitwerking van zijn vertaalde woorden op het verslagen gelaat van de overwonnen vijand.(...)

Woensdag 9 mei 1945

Een citaat uit het artikel 'Hoe de B.S. in Bussum werd gevormd. Herinneringen van de plaatselijke commandant uit de wordingsgeschiedenis in de ondergrondse periode':

(...) Eindelijk Woensdag kwam de grote gemechaniseerde troep, welke in Bussum kwartier kreeg, het dorp binnen. De intocht onder commando van kolonel Hutchinson had eenvoudig verloop. Om alle drukte te ontgaan sloeg de colonne reeds bij de watertoren links af om via de Nieuwe

Hilversumseweg het Spiegel binnen te komen en dadelijk af te zwenken naar het Lyceum, dat als kazerne was bestemd.

De Duitsers hielden zich stipt aan de bevelen; toen kolonel Hutchinson zijn opwachting bij de waarnemend burgemeester mr. dr. Caron op het gemeentehuis kwam maken, zag hij geen Duits soldaat meer op straat. (...)

Op 9 mei 1945 bericht burgemeester Caron de hoofden van openbaar en bijzonder onderwijs in de gemeente Bussum dat hij hen de wens te kennen geeft dat het onderwijs, voor zover zulks nog niet was geschied, zo spoedig mogelijk, althans met ingang van maandag 14 mei 1945 zou worden hervat. (Dit blijkt uit een brief gericht aan de waarnemend Commissaris der Koningin voor de provincie Noord-Holland, J.E. de Vos van Steenwijk, gedateerd 6 juni 1945). Het weer op gang brengen van het volledige onderwijs wordt bemoeilijkt door tijdelijke afwezigheid van onderwijzend personeel en leerlingen, gebrek aan lokalen, leermiddelen, enz. Enkele gebouwen worden gebruikt door de Canadese troepen, de Binnenlandse Strijdkrachten of er worden N.S.B.-ers gevangen gehouden.

Vrijdag 11 mei 1945

Op 11 mei worden de bioscopen weer geopend. Voor bioscoop Novum aan de Vlietlaan.

Woensdag 16 mei 1945

Op 16 mei 1945 antwoordt burgemeester Caron op een brief van de waarnemend Commissaris der Koningin voor de provincie Noordholland, gericht aan de burgemeesters en waarnemend burgemeester in de provincie Noordholland, waarin wordt verzocht om een overzicht van de stand van een aantal zaken in de gemeente, als volgt:

(...) Ten antwoord op Uw hiervoren aangehaalde rondzendbrief deel ik u het volgende mede. (...) Plaatselijk commandant der Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten is C. Verhaar, reserve-kapitein der Infanterie. Zijn bureau is gevestigd in het gemeentehuis, alhier. Hij is firmant van een grossierszaak.

Wat betreft den toestand dezer gemeente: de bevolking is, behoudens krijgsgevangenen, andere gevangenen en tewerkgestelden, in haar geheel aanwezig.

Een groot deel zal echter eerst zijn normale werkzaamheden kunnen gaan verrichten, nadat een geregelde verbinding per trein of per autobus met Amsterdam is tot stand gekomen. Er bevinden zich alhier nog ongeveer 2000 evacués, hoofdzakelijk afkomstig van Arnhem, Gennep, Renkum, Wageningen en verschillende kustplaatsen. Bussum heeft laatstelijk vier malen te lijden gehad van luchtaanvallen. (...)

De wegen en bruggen verkrijgen wederom hun gewoon aanzien, doordat er naar wordt gestreefd prikkeldraad, palissaden en ook een mitrailleursnest zo spoedig mogelijk te verwijderen.

Bij den overgang van bezet naar vrij gebied heeft zich geen enkel incident voorgedaan.

Uw beschouwingen betreffende het tegengaan van het kappen van hout heb ik met instemming gelezen. Naar mijn oordeel is er in het Gooi reeds veel te veel gekapt. Het rooien zal echter eerst worden voorkomen en kunnen worden voorkomen, indien de gasvoorziening wederom normaal is. Ik dring er dan ook sterk op aan, dat zoo spoedig mogelijk kolen ter beschikking van de Bussumse gasfabriek worden gesteld, in de eerste plaats een hoeveelheid kolen, opdat de ovens kunnen worden aangestoken en op temperatuur gebracht, en voorts de noodige gaskolen.

De burgemeester van Bussum,
Caron

De met het Militair Gezag belaste Militaire Commissaris in het District Hilversum, Majoor Dr. P.C. Harthoorn, verzoekt de burgemeester van Bussum op 8 mei 1945 om antwoord op een aantal vragen. Het antwoord van burgemeester Caron luidt als volgt:

No. 24839

Bussum, 16 mei 1945

Bericht op brief van: 8 mei 1945

De in Uw hiervoren aangehaalden brief gestelden vragen worden als volgt beantwoord.

1. Het bestuur der gemeente wordt gevormd door mr. dr. L.J.J. Caron, burgemeester, en L. Bouma, wethouder. Gemeentesecretaris is mr. W.G. Klomp. De administratie is ondergebracht in het gemeentehuis, Brinklaan 87, en het kantoorgebouw Havenstraat 4. Het grootste deel van het gemeentehuis wordt thans gebruikt door de Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten. Het bevolkingsregister is vóór enigen tijd door Deutsche instanties in beslag genomen en in Hilversum opgeborgen. Het is op 9 mei teruggehaald en wordt thans bijgewerkt. Het aantal inwoners bedraagt ongeveer 31.000; er zijn in Bussum ongeveer 2000 evacues, hoofdzakelijk uit Arnhem, Gennep, Renkum en Wageningen. Spoedige terugkeer is wel wenselijk.
2. De stemming onder de bevolking is uitnemend; de vreugde over de "bevrijding" is allerwege tot uiting gekomen, ondanks het feit, dat vele inwoners van de slechte voedselpositie te lijden hebben gehad en dat de geëvacueerden allen sterk verlangen naar terugkeer naar hun woonsteden, een verlangen, hetwelk uiteraard wordt gedeeld door de inwoners, die hen reeds zoo langen tijd hebben gehuisvest.
3. Bussum heeft van de oorlogshandelingen betrekkelijk weinig te lijden gehad. Sinds November 1944 heeft het vier luchtaanvallen ondergaan; slechts enkele huizen zijn zóó beschadigd, dat ze onbewoonbaar zijn geworden; de schade beperkte zich hoofdzakelijk tot glas- en pannenschade. Van inundatie is in deze gemeente weinig of geen last ondervonden.
4. De geallieerde militairen zijn ondergebracht in twee schoolgebouwen: het lyceum, Nieuwe s-Gravenlandseweg nr 38, en het gebouw der schoolvereniging Instituut Gooiland, Meentweg nr. 44. Bij burgers, in de omgeving dier schoolgebouwen, zijn een aantal officieren ingekwartierd. De verhouding tusschen de militairen en de burgerbevolking is uiteraard uitnemend.
5. Er is mij niet ter kennis gebracht, dat de Duitschers materieel van beteekenis hebben achtergelaten.
6. De Binnenlandse Strijdkrachten hebben thans een groot aantal leden van de N.S.B., zwarthandelaren en Duitschers gevangen genomen; ze zijn ondergebracht in het gebouw van de schoolvereniging Brandsma, Graaf Wichmanlaan

- nr. 21, met twee daartegenover gelegen villa's. De zuivering van het ambtenaren corps is in voorbereiding; uiteraard zijn geen ambtenaren - lid van de N.S.B. - meer in functie; zij zijn allen gearresteerd. Kampen zijn er alhier niet.
7. De politie is in haar geheel betrouwbaar; ze omvat thans een commissaris, twee inspecteurs, w.o. één tijdelijk, een brigadier-majoor, vijf brigadiers en 35 agenten. Er zijn eenige tientallen leden van een zg. hulppolitie aangesteld (onbezoldigd ambtenaar van politie).
 8. De brandweer is paraat. Echter bestaat er een dringende behoefte aan telefoon-aansluiting en is de benzine-voorraad zeer beperkt. Verschillende leden van het personeel beschikken thans niet – zooals noodzakelijk is – over een rijwiel. Een mijnenveld bevindt zich nog aan de Jacob Obrechtlaan in het oostelijke deel der gemeente.
 9. Land- en tuinbouwbedrijven van eenigen omvang zijn er alhier niet. Een groot deel der inwoners heeft zijn werkkring in Amsterdam; ze zullen eerst aan hun werk kunnen gaan nadat de verbinding met de hoofdstad, hetzij per trein, hetzij per autobus, is hersteld. De voedselpositie is hier slecht, voorraden zijn niet aanwezig.
 10. Er zijn te Bussum te weinig transportmiddelen doordat er weinig automobieltactie en het aantal paarden veel te gering is.
 11. De volksgezondheid is redelijk wel. Het sterftecijfer is wat hooger dan vroeger. De oorzaken daarvan zijn: het toenemen van de zuigelingensterfte, de verminderde weerstand tegen infecties en grotere sterfte der oudere menschen tengevolge van ondervoeding. Aan ondervoeding (hongerodeem) lijden te Bussum ongeveer 300 menschen. Het aantal gevallen van diphterie is groter dan normaal. De ziekenhuisruimte is voldoende. Aan ontsmettingsmiddelen en sommige medicamenten (verzorgingsmiddelen voor scabius en luis) bestaat een tekort. Aan stofkammen is vooral groote behoefte. Tengevolge van de benzineschaarschte is er een betrekkelijk gebrek aan ziekenvervoer. De zieken worden thans per brancard vervoerd.
 12. De gasvoorziening geschiedde door middel van de gemeentelijke gasfabriek; alles wordt gereed gemaakt opdat bij ontvangst van een behoorlijke hoeveelheid kolen in den kortst mogelijken tijd gas zal kunnen worden geleverd. De electriciteitsvoorziening geschiedt vanwege het provinciaal electriciteitsbedrijf van Noordholland.
 13. Herstelwerken zijn weinig te verrichten; er wordt naar gestreefd door het opruimen van obstakels – prikkeldraad, palisaden – de gemeente zoo spoedig mogelijk haar normaal aanzien te geven.
 14. De dienst der posterijen, telegrafie en telefonie is ondergebracht in het gebouw Poststraat nr. 2.
 15. Het weder op gang brengen van het onderwijs zal verschillende moeilijkheden met zich brengen, gevolg van tijdelijke afwezigheid van onderwijzend personeel en leerlingen, gebrek aan lokaliteiten, leermiddelen enz.. In het besef, dat de schooljeugd zooveel mogelijk van de straat dient te worden geweerd en aan het

werk dient te worden gezet, heb ik den hoofden, directeuren en directrices van inrichtingen van openbaar en bijzonder onderwijs in deze gemeente op 9 mei 1945 mijn wensch te kennen gegeven, dat het onderwijs aan de Bussumse scholen voor lager, middelbaar, voorbereidend hooger en nijverheidsonderwijs, voor zoover zulks nog niet is geschied, zoo spoedig mogelijk, althans met ingang van Maandag 14 mei 1945, zal worden hervat.

De Burgemeester van Bussum,
Caron

Na mei 1945

Op 1 juli 1945 is het werk volbracht van de Binnenlandse Strijdkrachten. Compagniecommandant C. Verhaar ontvangt een brief van Gewestelijk commandant Dudok van Heel:

BINNENLANDSCHE STRIJDKRACHTEN Gewestelijk Commandant, S.G. Gewest 9 No 1668 Den Heerdselgeb. Heer C. Verhaar, B.C. Bussum. Zeer geachte Heer Verhaar, Nu de datum van 1 Juli nadert, waarop U en Uw staf hun werk zullen hebben volbracht, is het mij een behoefte U uit de grond van mijn hart te komen bedanken voor het zeer vele en goede werk, dat U zoowel vóór als na de bevrijding hebt gedaan in het belang van het Vaderland. Uw werk is zeer moeilijk geweest, er waren vele gevaren aan verbonden en U heeft zich vele opofferingen moeten getroosten; maar al Uw werk is gelukkig niet voor niets geweest. Integendeel, U kunt met de grootste voldoening terug zien op alles, wat U gedaan en volbracht hebt. Een afscheid is altijd treurig; zoo ook in dit geval. Ik heb het gevoel, dat ik vrij eenzaam overblijf, want juist met U pleegde ik overleg en besprak ik alles. Alle moeilijkheden, teleurstellingen enz. hebben U niet doen afschrikken Uw werk door te zetten en ik heb het dan ook aan U te danken, dat Gewest 9 een behoorlijk en goed georganiseerd Gewest genoemd kan worden. Wat betreft de B.S. is Uw werk misschien nu wel geëindigd, maar vergeet niet, dat het Vaderland nannen als U blijft noodig hebben om langzamerhand weer op te bouwen, hetgeen onze vijanden zoo grondig vernield hebben. Van een wezenlijk afscheid kan dus eigenlijk geen sprake zijn; onze vriendschapsband is daarvoor te sterk geworden. Ik hoop en vertrouw, dat wij elkaar nog dikwijls zullen ontmoeten ook op het terrein van de opbouw van ons land. U nogmaals hartelijk dank zeggend voor alles wat gij gedaan hebt en ook voor alle hulp en vriendschap, die gij mij gaf gedurende de lange en moeilijke tijd, die achter ons ligt, verblijf ik met de hartelijkste groeten en de hoop op een spoedig weerzien. hoogachtend B.S. 9 F.S. Daar het mij niet mogelijk is van iedereen afscheid te nemen, verzoek ik U vriendelijk de vertrekkende leden van Uw staf uit mijn naam te danken voor alles, wat zij voor het land en de B.S. gedaan hebben.	HILVERSUM, 29 Juni 1945 Musterlaan 16 GEWESTELIJK COMMANDANT B.S. 9 <i>Antonie Dudok van Heel</i>
---	--

Daarnaast ontvangt de heer C. Verhaar een brief van de Bevelhebber Nederlandse Strijdkrachten, prins Bernhard:

BEVELHEBBER
NEDERLANDSCHE STRIJDKRACHTEN
HOOFDKWARTIER TE VELDE
1945

• bij uw mittraden met den actieven dienst
by de Binnenlandsche Strijdkrachten, is het
• my een behoefte te laaps dozen weg myn
erkenstghheid en myn dank te
spreken voor de toewyding en de
belangryke diensten, welke te ten behoeve
van ons land hebt betoond.

Ik hoop, dat te ook in de toekomst
met dezelfde toewyding uwe diensten aan
het Nederlandsche volk ten nutte gult
kunnen maken.

Mijn beste wenschen voor uw
verdere levensloop mogen te vergezellen.

Bernhard

Op zaterdag 30 juni 1945 neemt de heer C. Verhaar afscheid van de Binnenlandse Strijdkrachten. Op maandag 2 juli 1945 bericht Het Vrije Volk over deze gebeurtenis:

Het Vrije Volk
Afscheid van den P.C.

2 juli 1945

Wat de B.S. in de illegaliteit heeft gedaan

Zaterdagmiddag hebben de Binnenlandse Strijdkrachten afscheid genomen van den Plaatselijken Commandant, den heer C. Verhaar, wiens taak met ingang van 1 juli is opgeheven.

Tegen 2 uur stelden de strijdkrachten zich tegenover het Raadhuis op. Onder de autoriteiten merkten wij op den gewestelijken commandant, burgemeester en wethouders, de staf en een deputatie van het P.T.T.-personeel.

De heer Verhaar hield een toespraak, waarin hij mededeelde wat de B.S. tijdens de illegaliteit heeft verricht. Spreker onthulde dat de onderhandelingen met de vijand over de capitulatie in Bussum zijn begonnen. Wapens, die uit vliegtuigen werden afgeworpen, werden door de K.P. verzameld en in een garage tussen Vlietlaan en Brinklaan verborgen. Dank zij het optreden van het P.T.T.-personeel is belet, dat de vijand het postkantoor en de telefooncentrale op zou blazen, een geheime telefoonverbinding werd tot stand gebracht tussen Amsterdam, Amersfoort, Hilversum, Utrecht en Bussum. Door spionage was men volkomen op de hoogte van de vernielingen die de vijand van plan was toe te passen, zodat de stoottroepen tijdig tegenmaatregelen konden treffen.

Veel voorbereidend werk voor de zuivering is reeds tijdens de illegaliteit verricht. Zo is o.m. een lijst samengesteld van de in-

woners, die door het stof voor de vijand kropen om aan de betaling van boeten te ontkomen. De arrestaties van N.S.B.-ers is ook voorbereid.

In nauwer samenwerking met den heer Caron hebben de B.S. voedsel opgeslagen om direct na de bevrijding in de grote schaarste te kunnen voorzien. Zo was het mogelijk uit te delen: 50.000 kg. peulvruchten, 25.000 kg. meel, 100.000 kg. aardappelen aan de Centrale Keuken te verstrekken, voorts grote partijen suiker en vlees.

Spreker dankte alle vrijwilligers, die in de eerste dagen na de bevrijding zo flink hebben geholpen, verheugde zich over de prettige samenwerking met mr. dr. Caron, in wiens handen hij direct na de bevrijding het burgerlijk gezag kon leggen.

Met dank aan den gewestelijken commissaris droeg spr. hierna alle bevoegdheden en verantwoording over op den commandant van het strijdend gedeelte, den heer Moes.

De burgemeester, de heer Fernhout, heeft daarna de B.S. dank gebracht voor de verdienstelijke wijze waarop zij zich van haar taak hebben gekweten, woorden waarbij mr. dr. Caron als waarnemend burgemeester in de eerste weken na de bevrijding zich aansloot en speciaal dank bracht voor de steun die de commandant hem had geboden. Met een driewerf hoera op de B.S. besloot de heer Caron zijn bezielende toespraak.

De Harmonie „Crescendo” speelde daarop het volkslied, waarna de troepen voor de autoriteiten defileerden.

Bronnen:

- * Stad en Lande zaterdag 3 mei 1947 'Hoe de B.S. in Bussum werd gevormd. Herinneringen van de plaatselijke commandant uit de wordingsgeschiedenis in de ondergrondse periode'.
- * Stad en Lande zaterdag 3 mei 1947 'Tweemaal thuiskomst. Herinnering aan 1940 en 1945'.
- * De gemeenteraad van Bussum in oorlogstijd, door Leo Platvoet (Uit: Metterdaad: vijf jaar onderdrukking en verzet in Bussum / Joan Bruineman, 1985)
- * Verslag van burgemeester G. Nieuwenhuijs, gedateerd 30 september 1944.
- * Aanvulling op het maandrapport over de maand september 1944, van burgemeester G. Nieuwenhuijs, gedateerd 4 oktober 1944.
- * Voorlichtingsblad van de gemeente Bussum, elfde jaargang nr. 3, speciaal nummer, 1 mei 1981.
- * Brieven van de waarnemend Commissaris der Koningin voor de provincie Noordholland aan de burgemeesters en waarnemend burgemeesters in de provincie Noordholland, gedateerd 7 mei 1945 en 24 mei 1945.
- * Brieven van burgemeester Caron aan de Commissaris der Koningin van Noordholland, nr 24807, gedateerd 16 mei 1945 en nr 24952, gedateerd 6 juni 1945.
- * Brief van de met het Militair Gezag belaste Militaire Commissaris in het District Hilversum, Majoor Dr. P.C. Harthoorn aan de burgemeester van Bussum, gedateerd 8 mei 1945.
- * Brief van burgemeester Caron aan de met het Militair Gezag belaste Militaire Commissaris in het District Hilversum, Majoor Dr. P.C. Harthoorn, nr. 24839, gedateerd 16 mei 1945.
- * Brief van Gewestelijk Commandant Dudok van Heel aan de heer C. Verhaar, gedateerd 29 juni 1945.
- * Brief van Bevelhebber Nederlandse Strijdkrachten, prins Bernhard aan de heer C. Verhaar, gedateerd 1945.
- * *Het Vrije Volk*, 2 juli 1945

U wilt iemand feliciteren of bedanken?
Cadeau-tip: geef een jaargang Contactblad HKBussum.

Administratie- en redactieadres HKBussum
Huizerweg 54, 1402 AD Bussum.
E-mail: [hist.kring.bussum@planet.nl](mailto:hst.kring.bussum@planet.nl)